

קוֹנְטָרַס
אֲנִי בְּטוֹחַ

יִגְלֶה נֹרְאוֹת נִפְלְאוֹת מִמַּעַלֹת מִדַּת הַבְּטָחוֹן,
שְׂאֵדָם מִתְחַזֵּק בְּבְטָחוֹן חֲזָק בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְעַל יְדֵי זֶה
מִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ אֹר יִשָּׂר וְאֹר חוֹזֵר, וְנִשְׁפַּע
עָלָיו שְׁפַע גָּדוֹל בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחַנִיּוֹת גַּם יַחַד.

*

בְּנוֵי וּמִיֶּסֶד עַל-פִּי דְבָרֵי
רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצָּפוֹן
בוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ
רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ.

וְעַל-פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ
הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רֵז לֹא אָנִיס לִיָּה
רַבִּי נַתָּן מִבְּרֶסְלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ,

וּמִשְׁלָב בְּפֶסוּקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי
חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מְגֻמְרָא וּמְדַרְשִׁים וְזֵהר הַקְּדוֹשׁ.

*

הוֹבָא לְדָפוּס עַל-יְדֵי
חֲסִידֵי בְּרֶסְלָב
עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹכֵב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: הָאָדָם צָרִיךְ לְחַזֵּק
אֶת עֲצָמוֹ בְּבִטְחוֹן חֲזָק בּוֹ יִתְבָּרַךְ,
וְתַכְףּ-וּמְיָד כְּשֶׁנֶּחֱקֶקֶת בּוֹ מֵדַת
הַבִּטְחוֹן, אֲזַי אֵינוֹ מִתְפַּחַד מִשׁוּם בְּרִיָּה
שְׂבָעוּלָם, כִּי רַבְּנוּ ז"ל הִתְבַּטְּאוּ פַּעַם,
וְאָמַר בְּזוֹ הַלְּשׁוֹן: "פְּרֻנְסָה נָאֵר
בְּטְחוֹן", וּמִי שֶׁחֲזָק בְּמֵדַת הַבִּטְחוֹן,
הוּא הַמְּצַלִּיחַ בְּכָל דְּרָכָיו.

(אָמַרִי מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב', סִימָן תרל)

קוֹנְטֵרַס
אֲנִי בְּטוֹחַ

צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנֵי הַיָּקָר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ
אֵין סוֹף וְאֵין תְּכֵלִית, הֵינּוּ כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ לֹא שִׁיף
לְהַגְדִּיר שׁוֹם הַגְּדָרָה, לֹא סוֹף וְלֹא תְּכֵלִית, אֶלָּא כִּדִּי
לְשַׁבֵּר אֶת הָאֵזֶן שְׁאַנְחֵנוּ נִבִּין בְּרוּחָנִיּוֹת הַשְּׁגוֹת
אֶלְקוֹת, נִתְּנָה לָנוּ רְשׁוֹת לְקִרְוֹתוֹ "אֵין סוֹף" וְאֵין
תְּכֵלִית, הֵינּוּ אֵין סוֹף נִקְרָא 'אוֹר יִשְׂרָאֵל', שְׁכַבְיָכּוֹל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתְּפֵל עָלֵינוּ, וְ"אֵין תְּכֵלִית" נִקְרָא
'אוֹר חוּזָר', מֵה שְׁאַנְחֵנוּ מְסַתְּפֵלִים אֵלָיו, הֵינּוּ כְּמוֹ
בְּגִשְׁמִיּוֹת — כַּח הָרְאוֹת שְׁאָדָם רוֹאֵה צוֹפֵה וּמְבִיט,
יֵשׁ בְּכַח הָרְאִיָּה שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת, בְּחִינָה אַחַת — מֵה
שֶׁהַעֵיִן מוֹצִיָּאָה כַּח הָרְאוֹת שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְּפַשֵּׁט וּמְכָה
בְּדָבָר הַנִּרְאֶה, וְחוּזָר הַכַּח הָרְאוֹת, מִתְּמַת הַהִכָּאָה

לעינים, ונצטיר הדבר בעינים, ואז העינים רואות את
 הדבר הנראה, כי יש בכת הראות אור הישר ואור
 החוזר, כי מה שמוציאה העין פת להסתכל זה נקרא
 אור ישר, ומה שחוזר אל שכלו שיבין מה שראה זה
 נקרא אור חוזר, ועל כן הראות כלולה מאור ישר
 ואור חוזר, כי אם יש רק אור ישר, שהוא רק ראה
 את הדבר, אבל לא היתה לו אפשרות שיחזר אל
 דעתו ושכלו שיבין וישכיל מה שראה, כגון:
 כשמעבירים איזה דבר לפני עיניו במהירות גדולה,
 אזי אינו רואה כלום, כי עקר כח הראות הוא רק
 כשכלול מאור ישר ומאור חוזר, ובשביל זה הקדוש-
 ברוך הוא נגדר בלשון 'אין סוף', שהוא אור ישר,
 ו'אין תכלית', שהוא אור חוזר, וכשבר ישראל מבטל
 את עצמו לגמרי אליו יתברך, ומסתכל רק אל הקדוש-
 ברוך הוא בבטחון חזק, ויודע אשר אין לו אף אחד
 בעולם שיעזר לו רק הקדוש ברוך הוא, ואז על ידי
 שמסתכל ומצפה רק אליו יתברך, שזה אצלו אור
 ישר, שהראה היא רק אל האין סוף ברוך הוא, אזי
 כביכול הקדוש ברוך הוא מצמצם עצמו, ויורד אליו
 שזה אצלו אור חוזר, הינו אין תכלית, וזו מעלת
 הבטחון שאדם בוטח רק בו יתברך, ואף שעוברים

עָלִיו כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְכַאוּבִים, הוּא אוֹמֵר
 לְעֲצָמוֹ: 'אֲנִי בּוֹטָח רַק בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא', עַל יְדֵי
 זֶה נַעֲשִׂית וְנִמְשַׁכַת עָלָיו הַשְּׂגָחָה שְׁלֵמָה, שֶׁהַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא צוֹפֶה וּמַבִּיט עָלָיו בְּאוֹר יִשְׂרָאֵל וְאוֹר חוּזֵר,
 וְנִשְׁפָּעִים עָלָיו כָּל מִינֵי הַשְּׁפָעוֹת.

וְזֶה סוּד מִשָּׂא וּמִתָּן בְּאַמוּנָה, כִּי עֵקֶר הַמִּשָּׂא
 וּמִתָּן הוּא בְּשִׁבִיל לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת כַּח הַרְאוֹת, שֶׁהוּא
 סוּד הַשְּׂגָחָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁתְּהִיָּה נִמְשַׁכַת עָלֵינוּ בְּשִׁלְמוֹת,
 בְּבַחֲיַנַת רְאִיָּה, שֶׁהִיא סוּד אוֹר הַיִּשְׂרָאֵל וְאוֹר הַחוּזֵר,
 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְהַשְׁפֵּעַ שְׂיָבֵא בְּעֵת וּבְזֶמֶן. כִּי
 כָּל הַמִּשָּׂא וּמִתָּן אֵינוֹ נִגְמָר, כִּי אִם עַל-יְדֵי שְׁנֵי
 בְּנֵי-אָדָם שְׁנוּשָׂאִים וְנוֹתְנִים זֶה עִם זֶה, שֶׁזֶה נוֹתֵן לְזֶה
 מְעוֹת אוֹ חֶפֶץ פְּלוֹנִי, וְחִבְרוּ נוֹתֵן לוֹ חֲלִיפוֹ חֶפֶץ
 אֲחֵר, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה סוּד אוֹר הַיִּשְׂרָאֵל וְאוֹר הַחוּזֵר,
 כִּי כָּל אֶחָד מִמְּשִׁיךְ שֶׁפָּעוּ לְחַבְרוֹ — שֶׁזֶה סוּד אוֹר
 הַיִּשְׂרָאֵל, וְאַחֲרֵכֶּךָ הוּא חוּזֵר וּמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ — שֶׁזֶהוּ
 סוּד אוֹר הַחוּזֵר, שֶׁזֶהוּ כַּח הַרְאִיָּה שֶׁל הָאָדָם,
 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא נִמְשַׁכַת הַשְּׁפָעָה בְּגִבּוֹל וְזֶמֶן.

עַל-כֵּן בְּאַמַּת עֵקֶר הַמִּשַׁכַת שֶׁפָּע הַפְּרָנְסָה הוּא

רק על-ידי בטחון, שהוא ענין הסתכלות, סוד אור הישר ואור החוזר, שעל-ידי-זה עושה כלי, דהינו גבול וזמן, שתהיה נמשכת השפעה בבחינת גבול וזמן, שתבוא לו הפרנסה בעתו ובזמנו. ומה שצריכין לעשות איזה משא ומתן ועסק, הוא גם-כן רק בשביל זה — כדי להמשיך סוד פת הראות, שהוא סוד אור הישר ואור החוזר על-ידי המשא ומתן, כדי שעל-ידי-זה יבא השפע בגבול ובזמן; כי בודאי השם יתברך יכול לתן פרנסה להאדם בלא שום סבה, בלי שום משא ומתן, כמו שכתוב (תהלים עה, ז): "כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים פי אלקים שופט". וכמו שכלכל את אבותינו ארבעים שנה במדבר על-ידי המן, וכל דבר לא חסרו רק מה שצריכין עתה איזה עסק ומשא ומתן, זה רק מחמת שאין לנו בטחון חזק כל כך שיהיה בבחינת ראיה ממש, דהינו שרבים אינם זוכים שיהיו עיניהם צופות תמיד לישועת השם לבד בבטחון חזק, עד שימשיכו על-ידי-זה סוד אור הישר ואור החוזר, שעל-ידי-זה נמשך השפע בגבול וזמן במועדו ובזמנו, ומחמת שלא כל אדם זוכה לזה עתה, על-כן צריכין עסקים ומשא ומתן.

ועקר הכוונה של המשא ומתן הוא, כדי להמשיך על-ידי המשא ומתן סוד אור הישר ואור החוזר שהוא בעצמו סוד הבטחון. ועל-כן צריכין לעשות המשא ומתן באמונה דיקא, להאמין בהשם יתברך, שכל הפרנסה היא רק מאתו יתברך, ולכונן עיניו להשם יתברך לבד. כי עקר הפרנסה היא רק על-ידי זה שהאדם עוסק באיזה משא ומתן, והכל כדי לעשות כלי לקבל בו השפע שמשפיע השם יתברך לכל אחד ואחד, כי כל עקר המשא ומתן לא בא כי אם בשביל זה כדי לעשות להשפעה כלי, דהינו גבול וזמן כדי שתבא ההשפעה בעתו.

כי ההשפעה יורדת תמיד רק שהוא בלא גבול וזמן, ועל-ידי ההסתכלות בבטחון חזק, שהוא בוטח רק בו יתברך, ויודע ועד אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ורק הוא יתברך מחיה ומנה את כל הבריאה כלה, והפרנסה רק מידו יתברך, שזה בעצמו סוד אור הישר ואור החוזר, על-ידי-זה נעשה כלי, שהוא גבול וזמן, שבא השפע במועדו. שזהו בעצמו סוד המשא ומתן שעוסקין בני האדם זה עם זה, בכל מיני עסקים, שכל זה הוא בחינת חליפין, סוד אור הישר

וְאוֹר הַחֹזֶר. וְעַל-כֵּן בְּאַמֶּת כָּל מִי שֶׁבִּטְחוֹנוֹ חָזַק
 בְּיֹתֵר בְּהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, הוּא פוֹרֵק מִמֶּנּוּ בְּיֹתֵר עַל
 טְרֵדוֹת הַמַּשָּׂא וּמִתָּן, עַד שֵׁשׁ צְדִיקִים שֵׁשׁ לָהֶם
 בְּטָחוֹן חָזַק כָּל כָּף, עַד שְׂאִין צָרִיכִין שׁוֹם עֶסֶק וּמַשָּׂא
 וּמִתָּן, וְלֹא שׁוֹם עֶבְדָּא וְנִסְיָעָה כָּלֵל בְּשָׂבִיל הַפְּרָנְסָה.

כִּי כְּשֶׁבִּטְחוֹנוֹ חָזַק בְּיֹתֵר בְּהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי
 הוּא עוֹשֶׂה כָּלִי לְהַשְׁפֵּעַ, דְּהֵינּוּ גְבוּל וְזָמַן עַל-יְדֵי
 הַבְּטָחוֹן לְבַד, שֶׁהוּא סוֹד כַּח הָרְאוֹת שֵׁשׁ בּוֹ אוֹר
 הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחֹזֶר, וְעֵקֶר הַמַּשָּׂא וּמִתָּן הוּא רַק מַחֲמַת
 חֲלִישׁוֹת הַבְּטָחוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת. עַל-כֵּן צָרִיכִין
 מַשָּׂא וּמִתָּן כְּדִי לְחַזֵּק הַכָּלִי לְקַבֵּל הַשְּׁפֵעַ עַל-יְדֵי
 הַמַּשָּׂא וּמִתָּן, שֶׁהוּא סוֹד כַּח הָרְאוֹת, שֶׁכָּלוּל בּוֹ אוֹר
 הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחֹזֶר. אָבֵל אֶפְלוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא
 וּמִתָּן, אַף-עַל-פִּי-כֵן הָעֵקֶר הוּא הַבְּטָחוֹן, כִּי בְּלֹא
 בְּטָחוֹן וְהִסְתַּכְּלוֹת לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ לֹא יוֹעִיל לוֹ כָּל
 הַמַּשָּׂא וּמִתָּן שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי הָעֵשֶׂר וְהַכְּבוֹד מְלֻפָּנִיו
 יִתְבָּרֵךְ (דְּבָרֵי-הַיָּמִים-א כט, יג), רַק מַחֲמַת שְׂאִין לוֹ דַּעַת
 לְהִתְחַזֵּק בְּבִטְחוֹן לְבַד בְּלִי שׁוֹם עֲשִׂיָּה שֶׁל אִיזָה עֶסֶק
 וּמַשָּׂא וּמִתָּן, וְעַל-כֵּן הוּא צָרִיךְ מַשָּׂא וּמִתָּן שְׂאִין
 בְּטָחוֹנוֹ חָזַק בְּיֹתֵר, וְאִזּוֹ מִמְּשִׁיךְ הַפְּרָנְסָה עַל-יְדֵי

שְׁעוֹשֶׂה כְּלִי שֶׁהוּא גָבוּל וְזָמַן. וּבְשִׁבִיל זֶה צְרִיכִים
 בְּנֵי אָדָם לְעֶסֶק בְּמִשָּׂא וּמִתָּן, שְׂזָה קוֹנָה וְזָה מוֹכֵר,
 וְזָה נוֹתֵן וְזָה מְקַבֵּל, וְהַכֹּל כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ
 הַשְּׁפַע וְהַמִּשָּׂא וּמִתָּן בְּעֶצְמוֹ, שְׂזָה מְקַבֵּל וְזָה נוֹתֵן,
 זֶה סוּד אֹר הַיָּשָׁר וְאֹר הַחוּזָר, וּבְשִׁבִיל זֶה כְּבִיכּוֹל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַלַּבֵּשׁ עֶצְמוֹ בְּכָל הָעֲנִינִים
 הַגְּשָׁמִיִּים וְהַחֲמִרִיִּים שֶׁל עֶסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וַיְכוּלִים
 לְמַצֵּא אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גַם בְּשׁוּק, שְׂזָה כָּלֵל
 הַהֲלָכוֹת הַשְּׂיִכוֹת לְהֲלָכוֹת מִשָּׂא וּמִתָּן, הֵן שְׂצָרִיכִים
 לְשָׁמֵר בְּמִשְׁקוּלוֹת, וְהֵן שְׂצָרִיכִים לְשָׁמֵר לֹא לְהִטְעוֹת
 אֶת זוּלָתוֹ בְּמַחִירִים, וְלֹא לְגַנֹּב וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם עוֹן,
 וְכַדוּמָה כָּל מִינֵי הַלְּכוֹת שְׂשִׂיכוֹת לְמִשָּׂא וּמִתָּן, שְׂכָּל
 זֶה מוֹרָה וּמַגְלָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא וּמְבַלְעָדָיו
 אֵין שׁוּם נִמְצָא, וְלִכֵּן אֶפְלוּ אֵלוּ שְׁעוֹסְקִים בְּמִשָּׂא
 וּמִתָּן, עֲלִיָּהֶם לִידַע שְׁגַם אַתֶּם עִמָּם וְאַצְלָם נִמְצָא
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂזָה סוּד אֹר יָשָׁר וְאֹר חוּזָר,
 כְּפִי שְׂאָדָם מְבַטֵּל אֶת עֶצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף
 בְּרוּךְ הוּא, כֶּף כְּבִיכּוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִיד אֶת
 עֶצְמוֹ אֵלָיו עַד אֵין תְּכִלִּית, וְנִשְׁפַּעַת עָלָיו הַשְּׁפַעָה
 גְּדוּלָה, וְזָה סוּד הַבְּטָחוֹן, וְזָהוּ מַה שְּׂאָמַר יְרַמְיָה
 לְיִשְׂרָאֵל (יְרַמְיָה ב, לא): "הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ דְבַר הַנְּיָ"ה."

וְדַרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (תְּנַחוּמָא בְּשִׁלַּח כ"א, א): 'שִׁמְעוּ'
 לֹא נֹאמַר, אֲלֵא 'רְאוּ', מִכָּאן שֶׁהוֹצִיא לָהֶם צְנֻצָּת הַמֶּן
 וְכוּ', וְאָמַר לָהֶם רְאוּ בַמָּה נִתְפַּרְנְסוּ אֲבוֹתֵיכֶם וְכוּ'. כִּי
 יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר נִזְוֶנוּ עַל-יְדֵי בְטָחוֹן לְבַד, שֶׁזֶהוּ סוּד
 הַמֶּן שֶׁיֵּרֵד לָהֶם בְּלִי שׁוּם עֲשִׂיָה וְעֶסֶק וּמִשָּׂא וּמִתֵּן
 כָּלֵל. וְהַכֹּל הָיָה בְּזָכוֹת מַעֲשֵׂה שֶׁהוּא הִדְעָת, וְדוּרוֹ דוּר
 הַדָּעָה, שֶׁהַמְּשִׁיף בָּהֶם דַּעַת גָּדוֹל כָּל כָּף עַד שֶׁהָיוּ
 מְכוֹנְנִין עֵינֵי דַעְתָּם לְהִסְתַּכֵּל בְּבִטְחוֹן לְהַשִּׁים יִתְבָּרֵךְ
 לְבַד, עַד שֶׁיֵּרֵד לָהֶם הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה דְבַר יוֹם
 בְּיוֹמוֹ.

וְזֶה כָּל עֲנִיַן הַנְּסִיּוֹן הַנֶּאֱמַר בְּמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
 (שְׁמוֹת טז, יד): "הִנְנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם
 לְמַעַן אֲנַסְנוּ" וְגו'. כִּי עֵקֶר הַנְּסִיּוֹן אִם יִתְחַזְקוּ
 בְּבִטְחוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְלֹא יִחְשְׁבוּ וַיִּהְרָהְרוּ מִחֲשָׁבָה
 אַחֲרַת לְדַאֵג בְּשִׁבִיל פְּרִנְסָה לְאִמֹר: מַה נַּעֲשֶׂה אִם לֹא
 יֵרֵד הַמֶּן מִחֵר, רַק יִתְחַזְקוּ בְּבִטְחוֹן בְּכָל יוֹם וְיוֹם
 שֶׁהַשִּׁים יִתְבָּרֵךְ יִתֵּן לָהֶם בּוֹדֵאֵי אֲכָלִם בְּעֵתוֹ. וְכַמוֹכֵן
 בְּפִרְשַׁת הַמֶּן, שֶׁזֶה הָיָה עֵקֶר הַנְּסִיּוֹן שֶׁל הַמֶּן, אֲשֶׁר
 עַל-כֵּן נִצְטַוו: "אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בִּקְר". וְעַל-כֵּן
 בְּאֵמַת נִמְצְאוּ בָהֶם אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ,

"ויקצף עליהם משה", כי עקר ירידת המן הוא על-ידי
 בטחון לבטח בהשם יתברך לבד, שזהו סוד פת
 ההסתכלות, שעל-ידי-זה לבד עושין גבול וזמן
 להשפע, שעל-ידי-זה ירדה הפרנסה להם מן השמים
 לבד. וכן אמרו חכמינו הקדושים (שמות רבה כה, ט),
 שבשביל זה ירד להם המן בכל יום ולא בפעם אחת
 על כמה ימים, כדי שיתלו עיניהם למרום, הינו כדי
 שיהיה להם בטחון חזק.

וזהו שאמר להם ירמיה כשרצה שיעסקו בתורה
 ויתחזקו בבטחון לבד עד שתבוא להם הפרנסה מן
 השמים לבד בלי שום עסק כמו שירד המן לאבותינו,
 על-כן אמר להם: "ראו דבר הוי"ה". 'ראו' דיקא,
 הינו שהודיע להם שעקר המשכת הפרנסה הוא
 על-ידי פת הראות לבד, שהוא ענין הבטחון. שעל-
 ידי שהאדם מסתכל בבטחון רק להשם יתברך לבד,
 הוא יכול להמשיך פרנסה במועדו ובזמנו בלי שום
 סבה ועסק כלל, רק שתבוא לו הפרנסה מן השמים
 כמו ירידת המן ממש, שהיה רק על-ידי בטחון.

נמצא, שמשא ומתן באמונה של ישראל, הוא

רק להמשיך אור הישר ואור החוזה. שעל-ידי זה נעשה כלי, שזהו כל הענין של בטחון, שאדם צריך לבטח רק בהקדוש ברוך הוא, ולידע שאין לו רק את הקדוש ברוך הוא, ואפלו שהוא צריך לעסק במשא ומתן, עליו לדעת, כי עקר המשא ומתן הוא רק לחזק הכלי הנעשה על-ידי הבטחון. ועל-כן אסור להשתתף עם עובדי כוכבים, משום: וישם אלהים אחרים לא תזכירו. כי עקר הכלי, דהינו שירד השפע בגבול וזמן, זה נעשה על-ידי כח הראות, שהוא סוד אור הישר ואור החוזה. ועקר בחינת אור הישר ואור החוזה, עקר הכח של הראיה שיש בכח האדם לראות, זה נעשה רק כשמכונין ומצמצמין הראות לאיזה דבר שמסתכלין עליו, כי כל זה הוא כח הראות, שאין יכולין לראות דבר, לקח הדבר לתוך הדעת, דהינו לצירו בדעתו, כי אם כשכח הראות הולך מכון לאותו הדבר ובא עליו בהכאה, שאז חוזה הראות לעיניו על-ידי ההכאה, ונצטיר הדבר בעיניו. ואז רואה את הדבר. וזהו בעצמו סוד כח אור הישר ואור החוזה, שנמשך על-ידי כח הראות.

ועל-כן אסור להשתתף עם העובדי כוכבים, כי

השפּע של ישׂראל יורד דרך הקדשׁה. מחמת שמאמינים בהשם יתברך ובטוחים בו לבד. ויודעים כי כל השפּע והפרנסה מאתו יתברך, כי הוא יתברך משגיח בהשגחה פרטית על כל דבר שבעולם. והוא יושב ומכליל ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי פנים. וכמה דאתדבק בר נש לתתא הכי מתנהגין עמה מלעלא (והר ח"ג, קיג:), דהינו כמו שאנו מאמינים שהפרנסה באה בהשגחת השם יתברך לבד, כמו כן הוא יתברך משגיח עלינו בהשגחה שלמה, בסוד פח הראות כביכול העולמות שנתלבש בהם: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שזה סוד עיני השגחתו יתברך תלת גונון דעינא ובת עין, שבא בהכאה עלינו, ואנו נצטירים בעינינו. ועל-כן יורדת הפרנסה והשפּע עלינו מאתו לבד, ואין להקלפות יניקה משם.

אבל העובדי כוכבים והרשעים הכופרים, אינם מאמינים בהשגחת השם יתברך בשלמות. ועקר הכפירה שלהם היא בבחינת אור החוזר, שנעשה על-ידי הצמצום, שמכווין הדעת והראות בכיוון ובצמצום למקום שצריכין, עד שחוזרת בהכאה לעינינו. אבל כשהראות נתפזרת מן הצד ואינו בא

בְּהִכָּאָה לְהִדְבָר שְׂרוּצָה לְרֹאוֹת, אֲזַי אֵינוֹ רוֹאֵה אֶת
 הַדְּבָר. וְכִמוֹ כֵּן בְּאַמוּנַת הַבְּטָחוֹן בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֲקָר
 הַפָּגָם שֶׁל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהַכּוֹפְרִים הוּא, שְׂאִין
 מְצַמְצָמִין עֵינֵי דַעְתָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּאַמַּת רַבָּם
 כִּכְלָם מְאַמִּינִים בְּמַצִּיאוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל עֲקָר
 הַכְּפִירוֹת שֶׁלָּהֶם הוּא בְּהַשְׁגָּחַה הַפְּרָטִית, כִּי אוֹמְרִים
 שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גָּדוֹל וְנִעְלָה וּמְרוֹמָם וְנִשְׁגָּב כָּל כָּף, עַד
 שְׂאִי אֶפְשָׁר לְצִיר בְּדַעַת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִשְׁגִּיחַ בְּזֵה
 הָעוֹלָם בְּהַשְׁגָּחַה פְּרָטִית. וְעַל-יְדֵי-זֶה כּוֹפְרִים בְּכָל
 הַתּוֹרָה כְּלָה הַתְּלוּיָה בְּזֵה. אֲבָל בְּאַמַּת עַפְרָא לְפוּמִּיהוּ
 וַיִּמְלֵא פִיהֶם חֲצָץ. כִּי נִבְעָר לָבָם מִדַּעַת אַמְתִּי, כִּי הֵם
 מְטַעִים אֶת עַצְמָם כְּאִלוֹ הֵם מִגְדִּילִים וּמַגְבִּיִּהִים
 כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׂאוֹמְרִים שֶׁלְּרֹב רוּמָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵין
 רְאוּי, חֶס וְשָׁלוֹם, שִׁישְׁגִיחַ עַל הָעוֹלָם הַשָּׁפֵל הַזֶּה.
 וְתַפַּח רוּחָם וְנִשְׁמָתָם, כִּי הֵם רוֹצִים לְהַשִּׁיג גְּדֻלָּתוֹ
 יִתְבָּרַךְ וּלְהַבִּין דְּרָכֵי הַנְּהַגוּתוֹ יִתְבָּרַךְ! כִּי אֲדַרְבָּה,
 זֶהוּ עֲקָר גְּדֻלָּתוֹ וְרוּמָמוֹתוֹ, כִּי בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ שָׁם אַתָּה
 מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִשְׁעִיהוּ נז, טו): "כִּי כֹה
 אָמַר רָם וְנִשְׂאָ שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׂמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ
 אֲשֶׁכֶן וְאֵת דַּכָּא וְשָׁפֵל רוּחַ" וְגו'. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ
 הַקְּדוֹשִׁים (עֵין סוּטָה ה.). כִּי אִם הִיְתָה גְּדֻלַּת הַשֵּׁם

יתברך רק כפי הבנת דעת האדם, אם כן חס ושלום,
 היה קץ לגדלותו, פי דעת האדם בשר ודם יש לו קץ
 וגבול, אבל באמת דעתו מרוקמת מדעתנו. וכמו
 שכתוב (ישעיהו נה, ט): "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו
 דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם"; ועל-כן
 באמת אדרבא, זוהי גדלתו ורומוותו יתברך, שהוא
 מרום ונשגב למעלה מתפיסת דעת האדם, עד
 שלרב גדלתו ורומוותו הוא משגיח בהשגחה פרטית
 על כל דבר שבעולם, כמו שכתוב (משלי טו, ז): "בכל
 מקום עיני הוי"ה צופות ורואות". ואף-על-פי שאי
 אפשר לנו להבין זאת בדעתנו, אנו מסלקין דעתנו
 ומאמינים בזה באמונה לבד, כי זה עקר שלמות
 הדעת, לצמצם הדעת ולהבין ולהשפיל שאי אפשר
 להבין דרכיו והנהגותיו יתברך ולסמוך על האמונה
 לבד. כמו שמסרו לנו אבותינו הקדושים, אשר שברו
 את גופם לגמרי וזכו להשיג האמונה השלמה.
 ועליהם לבד אנו צריכין לסמוך ולילך בדרכיהם.

נמצא, שישראל שיש להם אמונה ובטחון שלם
 בהשם יתברך, זה סוד פת הראות, שהוא ענין אור
 הישר ואור החוזה, דהינו שאור עיני דעתם הולך

בְּיֵשֶׁר לַהֲשֵׁם יִתְבָּרַךְ, שְׂמֵאֲמִינִים בְּמַצִּיאֹתָו יִתְבָּרַךְ.
 בְּגִדְלָתוֹ וּבְרוּמָמוֹתָו יִתְבָּרַךְ עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלֶית,
 אֲבָל עַל-יַדֵּי הַגְּדֵלֶת הַדַּעַת הַזֶּה הִיְתָה יְכוּלָה הַדַּעַת
 לְהִתְפַּזֵּר חֵס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁתֵּצֵא מֵהַגְּבוּל. וְעַל-יַדֵּי-זֶה
 תִּתְבַּטֵּל הַדַּעַת לְגַמְרִי, דְּהֵינּוּ אִם הָיוּ חֵס וְשָׁלוֹם,
 רוֹצִים לְהִבִּין וּלְהַשְׁיֵג דְּרָכֵי גְדֻלָּתוֹ לְפִי דַעְתָּם. הָיוּ
 יְכוּלִים לָבוֹא לְדַעוֹת כּוֹזְבִיּוֹת וְלַכְפִּירוֹת גְּדוּלוֹת חֵס
 וְשָׁלוֹם כְּמוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשׁ
 הֵם מְצַמְצָמִים דַּעְתָּם וּמְכַוְּנִים דַּעְתָּם בְּכוּוֹן גְּדוּל
 לַהֲשֵׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, שִׁיּוֹדְעִים בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה מְגֻדֶלֶת
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְרוּמָמוֹתוֹ הַנוֹרָאָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם וְנִשְׁגָּב
 מְאֹד מְאֹד מְכַל מִינֵי רוּחָנִיּוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וּמְכַל
 שֶׁכֵּן מַגְשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם הַשָּׁפֵל הַזֶּה, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן
 הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל
 הָעוֹלָם הַשָּׁפֵל הַגְּשָׁמִי הַזֶּה. וּמְפָרְנֵס וּמְכַלְכֵּל מְקַרְנֵי
 רֵאֲמִים עַד בִּיצֵי פְּנִים. וּמַחְמַת שְׁאֲנוּ מְכַוְּנִין דַּעְתָּנוּ
 לְאַמוּנָה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת בְּדַרְךְ אֲשֶׁר מְסֵרוּ לָנוּ
 אֲבוֹתֵינוּ הַצְּדִיקִים, עַל-יַדֵּי-זֶה מַגִּיעִים עֵינֵי דַעְתָּנוּ
 אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ בְּבַחֲיַנֵּת הַסְּתַפְלוּת, שֶׁהוּא אֹר
 הַיֵּשֶׁר וְאֹר הַחוּזָר, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל-יַדֵּי שְׂמַגִּיעַ עַד אוֹתוֹ
 הַדָּבָר בְּכוּוֹן בְּצַמְצוֹם, כִּי גַם אָנוּ מְכַוְּנִין דַּעְתָּנוּ

בְּצַמְצוּם גָּדוֹל בְּדַרְךְ אֲמוּנָה, עַד שְׁאֲנוּ מִגִּיעֵינּוּ אֵלָיו
 יִתְבָּרַךְ, וּמִמְשִׁיכֵינּוּ הַשְּׁגָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ עָלֵינוּ בְּשִׁלְמוֹת, כִּי
 כִּמוֹ שְׁאֲנוּ מֵאֲמִינֵינוּ בְּהַשְּׁגָחָתוֹ בְּפִרְטוּיֹת בְּשִׁלְמוֹת,
 כִּמוֹ כֵּן נִמְשָׁךְ בְּאֵמֶת הַשְּׁגָחָתוֹ בְּשִׁלְמוֹת עָלֵינוּ, דְּהֵינּוּ
 בְּבַחֲיַנֵּת רְאִיָּה הַבְּאָה בְּכוּוֹן וּבִישָׁר שְׁזוֹ הַבְּאָה, עַד
 שְׁאֲנוּ נִצְטִיִּרֵין בְּעֵינָיו בְּסוּד רְצוּא וְשׁוּב. וְכִמוֹ כֵּן
 חוֹזֵר, חֲלִילָה, בְּכָל פַּעַם. וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְחַדֵּשׁ הַשְּׁפַע
 בְּכָל פַּעַם בְּאוֹר גָּדוֹל וְעָצוּם, וְנִמְשָׁךְ רַב טוֹב לְבַיִת
 יִשְׂרָאֵל.

אָבֵל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַכּוֹפְרִים, שְׁכּוֹפְרִים
 בְּהַשְּׁגָחָתוֹ, מִחֲמַת כְּסִילוֹת דַּעְתָּם, שְׁאוּמְרִים שֶׁהוּא
 יִתְבָּרַךְ מְרוֹמָם מְלֵה־הַשְּׁגִיחַ בְּעֲצָמוֹ עַל הָעוֹלָם, וּמִזֶּה
 נִמְשָׁכִין כָּל הַכְּפִירוֹת שֶׁלָּהֶם וְכָל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל
 הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִין, כִּי אוֹמְרִין בְּשִׁטּוֹתָם, שְׁחַס וְשָׁלוֹם
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מָסַר הַהֲנָהֲגָה לְמַעְרַכַת הַשָּׁמַיִם, עַד
 שֶׁבָּאוּ עַל-יְדֵי-זֶה לְעַבֵּד עֵץ וְאֶבֶן מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם, כִּי
 אָמְרוּ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׁפַע, כִּי אִם עַל-יְדֵי
 עֲבוֹדַת תְּמוּנָה גִּשְׁמִית, שֶׁהוּא כָּלֵל כָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת
 שֶׁלָּהֶם. כִּמוֹכֵן בַּסְּפָרִים. שְׁזוֹ הִיְתָה סִבַּת טְעוּתָם שֶׁל
 הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִין שֶׁעֲבָדוּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְכִמוֹ כֵּן כָּל

הטעות של הכופרים שבדורות הללו. הכל הוא על-ידי טעיות כאלה, מחמת שאינם מכוונים ומצמצמין דעתם להבין ולהשפיל שאי אפשר להבין דרכי גדלתו יתברך והנהגותיו יתברך, ועל-ידי-זה אין יכולים להגיע בעיני דעתם אליו יתברך, כמו האדם שרוצה לראות דבר מרחוק, אבל אינו מכוון ומצמצם עיניו לאותו הדבר, רק מסתכל מן הצד, שעל-ידי-זה מתפזרת הראות, ואינו יכול לראות ולהביא אותו הדבר לעיניו, כמו כן הוא ממש בענין טעיות דעתם הרעה, שרוצים להסתכל בהשגת גדלתו יתברך, ואינם מכוונים דעתם להביט אליו יתברך לבד, רק מסתכלים מן הצד בדרכי תקירותם הרעה, עד שיוצאין מן הגבול. ואינם חוזרים להמשיך השגחתו יתברך עליהם, מחמת שאינם יכולים להגיע אליו יתברך, מחמת שאין להם אמונה, כי על-ידי הדעת אי אפשר להשיגו יתברך, כי אם על-ידי אמונה לבד. ועל-כן גם השם יתברך אין ממשיך עליהם השגחה שלמה, ואין משגיח עליהם, כי אם בבחינת חצי הראות, והינו שבביכול מתפזר שפע ההשגחה קדם שמגיע עליהם, כי אין מגיע עליהם ההשגחה והשפע בבחינת הפאה, כי "הבט אל עמל

לא תוכל" (חֲבִקוּק טו, יד). כי כמו שהם אינם מכונים דעתם אליו להאמין בהשגחתו יתברך, כמו כן הוא יתברך מודד להם מדה פנגד מדה. ואף-על-פי שבאמת לאמתו גם כל פרנסתם של עובדי כוכבים הכל ממנו יתברך בהשגחתו לבר, אבל הוא יתברך מוסר השפע שלהם להחיצונים, ונזונים דרך השדים והקלפות שנתהוו משבירת כלים, שנעשו מרבוי אור, שכל זה מחמת שאין מצמצמין דעתם. ודעתם היא בבחינת רבוי אור שגורם שבירת כלים, שאומרים שמחמת רוממותו וגדלתו, הוא יתברך רחוק, חס ושלום, מזה העולם, שזהו בעצמו בחינת רבוי אור שגורם שבירת כלים. שמחמת רבוי הדעת שרוצים להשיג רוממות גדלתו יתברך, נחלקו ונפלו לגמרי, עד שכופרים בהשגחתו יתברך.

ומחמת זה גם השם יתברך משגיח עליהם בבחינת רבוי אור בלי גבול, הינו בסוד שבירת כלים. ואינו מכין ומצמצם השפע עליהם בהפאה כי אם בתר כתפה [לאחר כתפיו], כמו שאיתא בזהר הקדוש (זהר ח"ג כג:), אשר על-ידי-זה כל השפעתם יורדת לחיצונים וקלפות שנתהוו מרבוי אור, משבירת

כלים. ומשם הם מקבלים פרנסתם. ועל-כן אסור
 לישראל להשתתף עם העובדי כוכבים, משום "ושם
 אלהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג), כי השפעת
 העובדי כוכבים היא טמאה, כי יורדת דרך הטמאה
 והסטרא אחרא, מחמת שאינם מאמינים בהשגחתו
 בשלמות, שזוהי בחינת שם אלהים אחרים; כי כל
 הכפירות שבעולם הן בחינת עבודה זרה, בחינת
 אלהים אחרים. ועל-כן המשתתף עמם עובר משום
 "ושם אלהים אחרים לא תזכירו". כי הם פופרים
 בהשגחתו השלמה ואומרים כחם ועצם ידם עושה
 להם את החיל הזה (דברים ח, יז), שזהו כל ענין עבודה
 זרה שהוא שם אלהים אחרים, כי אנו צריכים
 להתרחק מהם ומדרכיהם בתכלית הרחוק, כי אנו
 צריכים להאמין שכל פרנסתנו היא בהשגחה לבד.
 וכל המשא ומתן שעושין הוא רק כדי להמשיך סוד
 אור הישר ואור החוזה, כדי לעשות הכלי לקבל
 השפע, ועל-כן אצלנו אין המשא ומתן העקר, רק
 העקר הוא האמונה והבטחון, שהוא סוד הסתכלות
 אל השם לבד, להאמין בהשגחתו הפרטית שהוא
 יתברך משגיח בפרטי פרטיות על כל אחד ואחד,
 שכל זה הוא סוד שם הנו"ה ברוך הוא.

כי מה שאנו מצמצמין דעתנו להאמין בהשגחתו הפרטית, אף-על-פי שהוא מרום ומנשא מאד מאד, זה הצמצום הוא סוד שם הוי"ה, כי 'שם' הוא בחינת מלכות, שהוא סוד הצמצום כידוע. אבל העובדי כוכבים הכופרים בהשגחתו הפרטית, ובאים על-ידי-זה לעבודה זרה וכפירות, זהו בחינת שם אלהים אחרים. על-כן המשתתף עמָהם עובר משום "ושם אלהים אחרים לא תזכירו".

וזה סוד 'סוף מעשה במחשבה תחלה', כי השם יתברך ראשון ואחרון, כמו שכתוב (ישעיהו מד, ו): "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים". והוא יתברך "מגיד מראשית אחרית" (שם מו, י), כי האחרית מקשרת בתכלית האחרות, על-ידי השגחתו השלמה, שעל-ידי-זה מקשרין כל העולמות ואפלו העולם הגשמי הזה שהוא בחינת סוף כל הרגין בחינת אחרית, הכל מקשר בראשית המחשבה.

וזה פרוש (תהלים לז, לז) "שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום". שהפסוק מזהיר אותנו על קיום התורה. וזהו 'שמר תם' לילך בתמימות להאמין בו

יתְבַרַךְ בְּתַמִּימוֹת, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (דְּבָרִים יח, יג): "תַּמִּים
 תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ". וְזֶהוּ 'וְרָאָה יִשְׂרָאֵל'. כִּי אֲמוֹנַת
 הַתַּמִּימִים הִיא בְּחִינַת רְאִיָּה יִשְׂרָאֵל זָכָה וּבָרָה, כִּי הֵם
 רוֹאִים בְּיִשְׂרָאֵל וּמִבִּיטִים אֵלָיו יתְבַרַךְ לְבַד, וּמְכוֹנִים
 עֵינֵיהֶם אֵלָיו יתְבַרַךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל מְאֹד בְּלִי שׁוּם נְטִיָּה
 אֶל הַצַּד, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, לְיָמִין וְלִשְׂמָאל, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב
 (מְשָׁלֵי ד, כה כז): "עֵינֶיךָ לְנֹכַח יְבִיטוּ וְעַפְעָפִיךָ יִישְׂרוּ
 נִגְדֶּךָ, פֶּלֶס מִעַגְל רַגְלֶךָ וְכָל דְּרָכֶיךָ יִכְנוּ, אֶל תֵּט יָמִין
 וּשְׂמָאל", כִּי הֵם מְכוֹנִים עֵינֵיהֶם לְהֵשֶׁם יתְבַרַךְ; כִּי
 הַמְּאָמִין בְּאַמֶּת הוּא אֶצְלוֹ כְּאֵלוֹ רוֹאֵה בְּעֵינָיו מִמָּשׁ,
 דִּהְיֶנוּ שְׂעֵינָיו מִבִּיטוֹת תָּמִיד לְהֵשֶׁם יתְבַרַךְ לְבַד בְּלִי
 שׁוּם חֲכָמוֹת וְחֻקִּירוֹת, רַק שְׂמִבֵּיט וְצוֹפֵה וּבוֹטֵחַ בּוֹ
 יתְבַרַךְ בְּאַמוֹנָה שְׁלֵמָה, שְׂכָל חֵיווֹתוֹ וּפְרָנְסָתוֹ הִיא רַק
 מִמֶּנּוּ יתְבַרַךְ לְבַד. וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּאַמֶּת חוֹזֵר הָאוֹר
 אֵלָיו, בְּסוֹד אוֹר הַיִּשְׂרָאֵל וְאוֹר הַחוֹזֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 רְצוּא וְשׁוּב. וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו סוֹד הַשְּׂגָחָה
 שְׁלֵמָה, דִּהְיֶנוּ שְׂחוֹזֵר וְנִצְטִיֵּר בְּעֵינָיו יתְבַרַךְ. וְאִז
 מִקֶּשֶׁר הָאַחֲרִית בְּרֵאשִׁית, שְׁזָהוּ עֶקֶר הַתְּכֵלִית שְׁאָנוּ
 מְקוּיִם.

וְזֶהוּ: כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שְׁלוֹם, 'אַחֲרִית' דִּיקָא, כִּי

זו עקר התכלית המקווה של התמימים, שיזכו לאחרית טוב, בבחינת 'טוב אחרית דבר מראשיתו', דהינו שיזכו שתתקשר האחרית להראשית, דהינו שיהיה נכלל בו יתברך. לא כן הרשעים שנאמר בהם: יהי אחריתם להכרית, 'אחריתם' דיקא, כי 'אחרית רשעים נכרתה' (תהלים לד, לח), על-ידי שרצו, חס ושלום, להפריד בין הדבקים, להפריד האחרית מהראשית, על-ידי כפירתם שפירו בהמונת השגחה בזה העולם הגשמי, שהוא סוד אחרית וסוף כל דרגין. אבל הצדיקים המאמינים בהשגחתו יתברך מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, על-ידי-זה הם מקשרים האחרית בראשית, ועל-ידי-זה אחריתם טוב, בבחינת "כי אחרית לאיש שלום".

ובשביל זה התחלת התורה מתחלת בכתב 'בראשית', שהוא בחינת ראיה והשגחה פרטית, כי בראשית הוא סוד תלת גונון דעינא ובת עין, כמובא בתקונים (תקון ג') תמן בת תמן ראשית, שהוא ראש בית, וסוף התורה הוא 'לעיני כל ישראל'. כי השגחה בחינת כח הראות נמשך מראשית ועד אחרית, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, עד שחוזר

וּנְכַלְל הַסּוּף בְּהִרְאֵשׁ, הָאֲחֵרִית בְּרֵאשִׁית. שְׁזֵהוּ עֵקֶר
 שְׁלֵמוֹת הָרְאִיָּה וְהַשְּׁגָחָה. נִמְצָא, שְׁסוּף הַתּוֹרָה
 מְקַשֵּׁר לְרֵאשִׁיָּה, כִּי סוּף הַתּוֹרָה — לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל.
 וְהַתְּחִלַּת הַתּוֹרָה הִיא — בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת
 הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, שֶׁהוּא גַם-כֵּן בְּחִינַת רְאִיָּה
 וְהַשְּׁגָחָה, שְׁזֵה סוּד תְּבִיבַת בְּרֵאשִׁית, כִּי הַסּוּף וְהָאֲחֵרִית
 מְקַשֵּׁר בְּהִרְאֵשִׁית, שְׁזֵהוּ עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הָרְאִיָּה. וְעַל-כֵּן
 סוּף הַתּוֹרָה מְדַבֵּר מֵעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם צוֹפִים
 וּמִבֵּיטִים אֵלָיו יְתָבְרָךְ, כִּי הֵם מֵאֲמִינִים בְּהַשְּׁגָחָתוֹ
 יְתָבְרָךְ תָּמִיד, שְׁזֵה זְכוּ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו
 הַשְּׁלוֹם, עַל-יְדֵי קִבְּלַת הַתּוֹרָה וְעַל-יְדֵי כָּל הָאוֹתוֹת
 וְהַמוֹפְתִים. שְׁמֹנֶה מְדַבְּרִים הַפְּסוּקִים שָׁם בְּסוּף
 הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "לְכָל הָאֵתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר
 שְׁלַח הָיְיָ לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל
 עַבְדָּיו וּלְכָל אֶרְצוֹ, וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא
 הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל". וְהַתְּחִלַּת
 הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵעֵינַי הָיְיָ יְתָבְרָךְ, שְׁזֵהוּ סוּד
 'בְּרֵאשִׁית תִּפְּן רֵאשִׁי תִּפְּן בֵּת' שֶׁהֵם תְּלַת גּוֹנִינֵן דְּעֵינָא
 וּבֵת עֵינֵן, הֵינּוּ סוּד עֵינַי הַשְּׁגָחָתוֹ יְתָבְרָךְ, אֲשֶׁר בָּהֶם
 הוּא צוֹפֵה וּמִבֵּיט מִרְאשִׁית הַבְּרִיאָה עַד סוּף כָּל
 הַדּוֹרוֹת. וּבָהֶם בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב:

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". וְכִמוֹ
 שְׁפָתוֹב (איוב כח, כד): "כִּי הוּא לְקִצּוֹת הָאָרֶץ יִבִּיט".
 וּבָהֶם הוּא מְחַיֶּה אֶת הָעוֹלָם בְּכָל עֵת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 (זכריה ד, י): "עֵינַי הֲוִי"ה הַמָּה מְשַׁטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ".
 נִמְצָא שֶׁהַתְּחִלַּת הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵעֵינַי הֲוִי"ה יְתָבְרָךְ,
 וְסִיּוּם הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל. וְעַל-יְדֵי
 הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא סוּד גְּלוּי הָאָמוּנָה הַקְּדוּשָׁה,
 גְּלוּי אֱלֹקוֹתוֹ יְתָבְרָךְ, כִּי הַתּוֹרָה הִיא עֵצֶם עֲצָמִיּוֹת
 חֲכָמָתוֹ יְתָבְרָךְ, עַל-יְדֵי-זֶה מְקַשֵּׁר הַסּוּף וְהָאֲחֵרִית
 בְּהֵרֵאשִׁית. שְׁזֵהוּ בְּעֲצָמוֹ סוּד הַתְּקַשְׁרוֹת וּכְלָלִיּוֹת עֵינַי
 כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַחֲרִית נִגְדוֹ יְתָבְרָךְ, שֶׁהֵם
 מְקַשְׁרִים בּוֹ יְתָבְרָךְ בְּרֵאשִׁית הַמַּחְשָׁבָה, כִּי כֵּלָא חַד,
 כִּי 'קֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרִיתָא וְיִשְׂרָאֵל כֵּלָא חַד' (זהר
 ח"ג עג:), כִּי עַל-יְדֵי שְׁאָנוּ מֵאֲמִינִין בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יְתָבְרָךְ
 וּמְקַיְמִין אֶת הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי-זֶה הַשְׁגָּחָתוֹ מִגִּיעָה עָלֵינוּ
 בְּשִׁלְמוֹת. וְאָנוּ חוֹזְרִין וְנִצְטִיִּרִין בְּעֵינָיו, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 מְקַשְׁרִים וּמִיְחַדִּים עֵינָנוּ בְּעֵינָיו יְתָבְרָךְ, בְּבַחֲיַנַּת "כִּי
 עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ" (ישעיה נב, ח), שְׁזֵה סוּד הַתְּקַשְׁרוֹת
 וּכְלָלִיּוֹת הָאֲחֵרִית בְּרֵאשִׁית, סוּד כְּלָלִיּוֹת סוּף הַתּוֹרָה
 בְּתַחֲלָתָהּ, כְּלָלִיּוֹת עֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵינַי הֲוִי"ה
 יְתָבְרָךְ, שֶׁהוּא סוּד תִּבַּת בְּרֵאשִׁית:

וזה כל הענין שצריכין להתחזק מאד מאד בעת
 הגמר של המצוה והעבודה שהתחיל. וכמו שאמרו
 חכמינו הקדושים (מדרש פנחומא עקב ו'): 'המתחיל
 במצוה אומרים לו גמר. ואין המצוה נקראת אלא על
 מי שגומרה'. וכמו שרואין בחוש שהגמר קשה וכבד
 מאד מאד, פי ההתחלה קשה מאד. וכמו שאמרו
 חכמינו הקדושים (מכילתא יתרו ב, ה) 'כל התחלות
 קשות'. ואחר ההתחלה הולך ומתנהג קצת פסדר.
 ואחר-כך בשמגיעים לגמר, קשה וכבד מאד, ועל-כן
 הצרכו חכמינו הקדושים להזהיר מאד על הגמר:
 "המתחיל במצוה אומרים לו גמר'. שכל זה הוא ענין
 שדברנו, כי האחרית צריכה להיות מקשרת אל
 הראשית, שהוא סוד אור ישר ואור חוזר, פי הגמר
 הוא בחינת אחרית, ואיך זוכין לקשר האחרית
 בראשית, שזהו תכלית כל המצוות והעבודות? רק
 על ידי שזוכין לגמר המצוה בשלמות. ועל-כן
 מתגרה על זה הבעל דבר מאד, ועל-כן צריכין
 להתחזק מאד לגמר המצוה והעבודה שהתחיל; פי
 כל מצוה ועבודה בפרטיות יש לה התחלה וסוף. ואין
 המצוה שלמה עד שגומר אותה, כמו למשל כשצריך
 לכתב לו תפלין. הנה בתחלה צריך יגיעות לתקן

העור והקלף בכל התקונים הצריכים, ואחר-כך לתקן
הדיו ולכתב עליהם כדת וכדין, ואחר-כך כשגומר
כתיבת כל הפרשיות, כל זמן שחסרה בהן עדין אות
אחת, אינן בכלל תפלין כלל, עד שגומר כתיבת כל
הפרשיות בשלמות. ואחר-כך כשכבר נגמרו
הפרשיות כתקונן, אף-על-פי-כן אפלו אם יכתב אלה
פרשיות, ויכרו עצמו בהם מראשו ועד סופו, אינו
מקים מצות תפלין, כי אי אפשר לקיים מצות תפלין
עד שיעשה בתים של עור, ויכניס הפרשיות לתוכם,
ויתפרם בגידין דיקא, ויתקנם ברצועות וכו', ויניחם
על היד ועל הראש במקומם הראוי דיקא. ואז דיקא
קים מצות תפלין. נמצא, כל זמן שלא תגיע המצוה
אל האחרית והסוף, דהינו הגמר על-פי דין התורה
הקדושה, אינה מצוה כלל. וכן במצות ציצית, אפלו
אם יכרו עצמו בטלית שכלה תכלת, אינו יוצא ידי
ציצית, עד שיתלה הציצית בכנפי הטלית. וכן במצות
מזוזה אפלו הבית מלא ספרים, אינו יוצא בזה, עד
שיקבע המזוזה אצל הפתח. וכיוצא בזה בכל
המצוות. כי כל מצוה ומצוה יש לה שעורים וגבולים
כפי דברי התורה הקדושה, שצריכין לעשות אותה
בתקון זה דיקא, כפי הנמסר לנו מפי משה רבנו, עליו

השְׁלוֹם, אֲשֶׁר דִּיקָא אִם מְקַיְמִים אוֹתָהּ כְּתַקוּנָה כְּמוֹ
שְׁנַמְסֵר לָנוּ, אִזּוּ זֹכִינ׳ לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר הַנִּמְשָׁךְ עַל-יַדִּי
כָּל מְצוּהָ לְהַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ מִרְאשִׁית וְעַד אַחֲרִית, מִרִּישׁ
כָּל דְּרָגִין עַד סוֹף כָּל דְּרָגִין, עַד שְׂיֵהִי נִכְלָל זֶה
הָעוֹלָם בְּשָׂרְשׁוֹ, בְּבַחֲיַנַּת 'סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה
תַּחֲלָה', שְׂזֵהוּ בְּחִינַת תַּכְלִית עֲבוֹדַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת,
שְׂזֵהוּ בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה שְׂלֵמָה בְּרָצוּא וְשׂוֹב.

וְעַל-כֵּן 'אֵין הַמְצוּהָ נִקְרָאת אֶלָּא עַל מִי
שְׂגוּמְרָה', כִּי דִיקָא בְּעֵת הַגְּמָר, אִזּוּ זֹכִינ׳ לְפַעַל פְּעֻלָּתוֹ
בְּשִׁלְמוֹת, לְכָלֵּל בּוֹ יְתִבְרַךְ. וְזֵהוּ בְּכָלֵּלוֹת וּבְפָרְטִיוֹת
בְּכָל אָדָם, וְכֵן בְּכָלֵּלוֹת הָעוֹלָם, כִּי כָּל אָדָם אֶפְלוּ
כְּשִׁזְזוּכָה לַעֲשׂוֹת מְצוּהָ וְזוּכָה לְגַמְרָה בְּשִׁלְמוֹת. עַדִּין
צָרִיךְ לְצַפּוֹת לִישׁוּעָתוֹ תָּמִיד, שְׂיִזְכָּה לְאַחֲרִית טוֹב, כִּי
'טוֹב אַחֲרִית דְּבַר מִרְאשִׁיתוֹ'. וְכִמוֹ שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת ב, ה): 'אֵל תִּאֲמִין בְּעֶצְמָךְ עַד יוֹם
מוֹתְךָ'. וְכְשִׁזְזוּכָה בְּאַחֲרִיתוֹ לְבַלּוֹת יָמָיו בְּטוֹב הָאֱמֶתִי,
אִזּוּ אֲשַׁרִּי לוֹ!

וְעַל-כֵּן אָנוּ רוֹאִין שְׂהֶרְבָּה הַתַּחֲלִילוֹ בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם,
אָבֵל זְעִירִין אַנּוּן [מְעֻטִים הַמָּה] שְׂזָכוּ לְהַגִּיעַ

למעלתם. ונמצאים רבים שנופלים מעבודתם, ואף-
 על-פי שבודאי בקדשה אין שום דבר שבקדשה נאבד
 לעולם. וכל מה שעשה בהתחלת עבודתו, כל דבור
 דקדשה שיצא מפיו, וכל תנועה קלה שעשה בעבודת
 השם יתברך, בודאי אינו נאבד לעולם, וסוף כל סוף
 לא ישאר לו כי אם דברים פאֵלה, הינו דברים
 שבקדשה שזכה לעשות בזה העולם, כי אין מלוין
 לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות
 ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד (אבות ו,
 ט). אף-על-פי-כן לזכות למה שצריך כל אחד לזכות
 אי אפשר לזכות עד שיגמר עבודתו בשלמות, והינו
 שזוכה לעבד את השם יתברך כל ימי חייו עד הסוף,
 ועל-כן רואין בחוש שהבעל דבר מתגרה עצמו מאד
 מאד בעת שהאדם סמוך וקרוב לכנס לשערי הקדשה.

וכן בכלליות העולם. כי עתה בדורות הללו
 שהם עקבות משיחא, עתה הוא בחינת אחרית,
 בחינת אחרית הימים, שעל זה התנבא משה רבנו
 עליו השלום, בתורתנו הקדושה: "בצר לך ומצאוך
 באחרית הימים האלה, ושבת עד הוי"ה אלהיך
 ושמעת בקולו, כי אל רחום הוי"ה אלהיך ולא

יִשְׁחִיתְךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לָהֶם" (דברים ד, ל). וּבְשִׁבִיל זֶה מִתְגַּרְהַ הַבַּעַל דְּבַר
 עֲתָה מְאֹד מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל, וְרַבִּים מִבְּנֵי פְּרִי־צִי עִמָּנוּ
 נִכְשְׁלוּ וְנִפְּלוּ וְנִתְעוּ עַל-יַדֵּי תַאֲוֹתָם הָרָעוֹת לְכַפִּירוֹת
 וְאִפְּיִקוֹרְסוֹת גְּדוֹלָה, וּפָרְקוּ עַל לְגַמְרֵי. וְלֹא דֵי לָהֶם
 בְּזֶה, כִּי אִם גַּם מְסֻלָּקִים הַבִּשְׁת מֵעַל פְּנֵיהֶם, וְאוֹמְרִים
 שְׂכָךְ רָאוּי לְהִתְנַהֵג לְגִלְחַת אֶת הַזָּקֵן וְהַפְּאוֹת וְלִלְבַּשׁ
 בְּמַלְבוּשֵׁי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְלִלְמַד לְשׁוֹנוֹת וְחֻכְמוֹת
 חִיצוֹנִיּוֹת, אוֹכְלִים טְרַפּוֹת וְנִבְלוֹת, וּמְטַמְּאִים אֶת
 עֲצָמָם בְּכָל מִינֵי שְׂקוּץ, תַּעֲוִב וְזֵהוּם גְּלוּי עֲרִיוֹת,
 וְכוֹפְרִים לְגַמְרֵי, וּמִתְלוֹצְצִים מִכָּל הַקְּדוּשׁ לְעַם
 יִשְׂרָאֵל, רַחֲמָנָא לְצִלָּן. וְגַם הָאֲנָשִׁים הַכַּשְׂרִים קָצָת,
 הָרַחוּקִים מֵהֶם וּמִדַּרְכֵיהֶם, גַּם-כֵּן נִפְּלוּ בְּטַרְדַּת
 הַפְּרָנְסָה, וְנִרְפִים מִן הַתּוֹרָה וְעֵבֹדָה תְּמָה. וְזַעֲרִין
 אֲנוּן שְׁיֵהִיו שׁוֹקְדִים עַל דְּלִתֵי הַתּוֹרָה וְהַעֲבֹדָה כְּמוֹ
 הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים. וְכָל זֶה מִחֲמַת שְׁדוּר זֶה סָמוּךְ אֶל
 הַסּוּף וְהַגְּמָר, כִּי אָנוּ עֲתָה סְמוּכִים אֶל הַקֶּץ מְאֹד,
 וּבְיָדַי לֹא יִתְמַהֵמָה עוֹד הַרְבֵּה לָבֵא. וְכִשְׁיָבֵא מְשִׁיחַ
 בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ תִּהְיֶה גְּאֻלָּה אַחֲרוֹנָה, גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה
 שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת. וְאִזּוּ יִהְיֶה נִגְמָר תְּקוּן הָעוֹלָם
 בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, בְּבַחֲיַנַּת טוֹב אַחֲרֵית דְּבַר

מִרְאשִׁיתוֹ, כִּי כָּל הַגְּאֻלוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת הִיָּתָה אַחֲרֵיהֶן גְּלוּת. וְעַכְשָׁו צָרִיכִים שְׁיָבֵא מְשִׁיחַ שְׁיִגְמַר הַתְּקוּן בְּשִׁלְמוֹת שְׁנָשׁוּב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (יִרְמְיָהּ לֵא, ל): "וְכָרַתִּי אִתְּם בְּרִית חֲדָשָׁה וְגו' לֹא כַּבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי וְגו', אֲשֶׁר הֵם הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי" וְגו'. וְכַתִּיב (יִחְזְקָאֵל לז, כג): "וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְגו', וְנָתַתִּי אֶת מְקַדְּשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם" וְגו'. וּמַחֲמַת שְׁעָתָה סְמוּךְ אֶל הַקֶּץ, עַל-כֵּן הוּא מְנִיחַ אֶת עַצְמוֹ לְאַרְכּוֹ וּלְרַחְבּוֹ לְמַנַּע אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבוּדָתוֹ. וְהַכְּנִיס מַחְלָקַת גְּדוּלָּה בְּעוֹלָם, עַד שְׁאַפְלוּ בֵּין הַיְרָאִים וְהַכְּשָׁרִים נִתְפַּשְׁטַת הַמַּחְלָקַת, שְׁאַחַד חוֹלֵק עַל הַשְּׁנַי, וּמִתְלוּצֵץ מִמֶּנּוּ, וְכֵן אֶפְלוּ בֵּין הַצְּדִיקִים הַגְּדוּלִים יֵשׁ מְחַרְחוּי רִיב וּבַעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע, הַגּוֹרְמִים פְּרוּדִים וּמַחְלָקַת, עַל-כֵּן צָרִיכִין עַכְשָׁו לְהִתְחַזֵּק מְאֹד מְאֹד בְּעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק מְאֹד לְגַמֵּר מֵה שֶׁהִתְחִיל בְּעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאִם הִתְחִיל יְגַמֵּר. וְאִם לֹא הִתְחִיל עַדִּין, יִתְחִיל וְיִגְמֹר.

וְעַקֵּר הָעֵצָה הוּא אָמוּנָה, כִּי כְּשֶׁמְאַמִּינִים בְּאַמֶּת בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְהַשְׁגָּחָתוֹ בְּפִרְטִיּוֹת, אֵין צָרִיכִין לְדַאֵג

על פרנסה. וגם בודאי לא יפל משום דבר שבְּעוֹלָם, כי אֲדַרְבָּא, עַל-יְדֵי הַנְּפִילָה יִתְחַזַּק יוֹתֵר, כִּי לָמָּה נָפַל בְּדַעְתּוֹ? הוּא רַק מִחַמַּת שְׂיֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ, שְׂפָגָם אֵיזָה פָּגָם, אוֹ עָבַר, חֶסֶם וְשָׁלוֹם, אִיזוֹ עֲבָרָה גְּמוּרָה. אִם כֵּן בָּזָה בְּעַצְמוֹ רָאוּי שְׂיִחַזַּק אֶת עַצְמוֹ, כִּי מֵאַחַר שְׂיֹדֵעַ עַל כָּל פָּנִים שְׂמַקְלָקְלִין עַל-יְדֵי עֲבָרָה וּפּוֹגְמִין בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים. אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אֲמוּנָה, וְכַשֵּׁי לֹא אֲמוּנָה, יֵשׁ לוֹ תִקְוָה עֲדִין לְעוֹלָם, כִּי "כָּל מְצוּתֶיךָ אֲמוּנָה" (תהלים קיט, פו), כִּי כָּל זְמַן שְׂיֵשׁ לוֹ אֲמוּנָה, יֵשׁ לוֹ תִקְוָה לְעוֹלָם. וְכִמוֹ שְׂאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל לְאַחַד שְׂנַפֵּל בְּדַעְתּוֹ מְאֹד. עָנָה וְאָמַר לוֹ: 'אִם אַתָּה מֵאֲמִין שְׂיִכּוֹלִין לְקַלְקֵל תְּאֲמִין שְׂיִכּוֹלִין לְתַקֵּן'.

וְהַעֲקָר הוּא הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, לְהֶאֱמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוֹת גְּמוּרָה, שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵּג בְּהַשְׁגָּחָה נּוֹרָאָה וְנִפְלְאָה מְאֹד, כִּי כַּשֵּׁי לֹא אֲמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשִׁלְמוֹת, שְׂנֵהוּ בְּחִינַת רְצוּא וְשׁוֹב, בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת הָאַחֲרִית בְּרֵאשִׁית, עַל-יְדֵי זֶה זוֹכָה לְהִגִּיעַ לְאַחֲרִית טוֹב, בְּסוּד "כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שָׁלוֹם", כִּי עַל-יְדֵי אֲמוּנָה שְׁלֵמָה יִדְלַג וְיִקְפֹּץ עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַהֲסָתוֹת וְהַפְּתוּיִים וְהַדְּחִיּוֹת וְחֲלִישׁוֹת הַדַּעַת,

שְׁהֵיִצֵּר הָרַע וְחִילוּתָיו רוֹצִים לְהַפִּילוֹ, כְּאִלוּ אֵין לוֹ
 עוֹד שׁוּם תְּקוּהָ, כִּי עַל-יְדֵי אֲמוּנָה עוֹבְרִים וּמַדְלָגִים
 עַל הַכֹּל, כִּי הוּא מֵאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן
 אֱלֹהֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. וְהוּא יִתְבַּרֵּךְ בּוֹחֵר
 בְּעִבּוּדַת מֹשֶׁה רַבְּנוֹ וְעִבּוּדַת הָאֲבוֹת וְכֹל הַצְּדִיקִים
 הַגְּדוֹלִים הַנּוֹרְאִים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְשַׁתַּעֲשֵׂעַ
 וּמְקַבֵּל תַּעֲנוּג גַּם מֵעִבּוּדָה קְלָה שֶׁל הַפְּחוּת
 שֶׁבַּפְּחוּתִים שְׁבִיִּשְׂרָאֵל. אֲפֹלוּ רְשָׁעִים וּבַעֲלֵי עֲבֵרוֹת
 וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עֲלֵיהֶם,
 דְּהֵינּוּ שְׂיֵשׁ לָהֶם אֲמוּנָה, עֲדִין הוּא יִתְבַּרֵּךְ מְקַבֵּל
 תַּעֲנוּג וְהַתְּפָאֲרוֹת מֵהֶם מְכֹל תְּנוּעָה קְלָה בְּעֶלְמָא
 שְׁעוֹשִׂין לְפַעֲמִים בְּתַפְלָה אוּ בְּאִיזָה מְצוּהָ.

כִּי הַצְּדִיקִים וְהַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה נִגְדוּ הָרְשָׁעִים
 וְהַקְּטָנִים בְּמַעֲלָה, הֵם בְּבַחֲיַנַּת רֵאשִׁית וְאַחֲרִית, כִּי
 הַצְּדִיקִים הֵם בְּבַחֲיַנַּת רֵישׁ כָּל דְּרָגִין, וְהַקְּטָנִים
 וְהָרְחוּקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ, עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים,
 הֵם בְּבַחֲיַנַּת סוּף כָּל דְּרָגִין. וְהַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ רֵאשׁוֹן
 וְאַחֲרוֹן וּמַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית, וּמְיַחַד וּמְקַשֵּׁר סוּף
 מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תְּחִלָּה, סוּף כָּל דְּרָגִין בְּרֵישׁ כָּל
 דְּרָגִין, שְׁכֹל זֶה יְכוּל לְזַכּוֹת אֲפֹלוּ הַקֵּל שֶׁבַּקְּלִים

והפחות שבפחותים, על-ידי התחזקות האמונה
 בהשם יתברך והשגחתו השלמה, המגיע מראשית
 ועד אחרית. שעל-ידי-זה נכלל האחרית בראשית.

וזהו עקר סוד התשובה, שהיא בחינת ירידה
 תכלית העליה, כשמגיע האדם חס ושלום, חס
 וחליה, לתכלית הירידה על-ידי מעשיו הרעים,
 אף-על-פי-כן אם יתחזק גם שם בו יתברך, ויאמין
 בו יתברך באמונה שלמה, שגם שם במקומו ממש
 נמצא השם יתברך, בבחינת "אם אסק שמים שם
 אתה ואציעה שאול הנך" (תהלים קלט, ז). וכמו שכתוב
 (ירמיהו כג, כג) "האלהי מקרב אני נאם הוי"ה ולא
 אלקי מרחק, אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו
 נאם הוי"ה, הלא את השמים ואת הארץ אני מלא
 נאם הוי"ה". ואז כשיתחזק באמונה זאת, על-ידי זה
 ממשיך השגחתו השלמה, בבחינת רצוא ושוב גם שם.
 ועל-ידי-זה הוא כולל סוף כל דרגין, שהוא המקום
 השפל והנמוך שנפל לשם, הוא כולל אותו בריש כל
 דרגין, בראשית המחשבה. ועל-ידי-זה הוא מעלה כל
 הנשמות והנצוצות שנפלו לשם מכמה שנים. וכשנכלל
 מקום רחוק ונמוך כזה בהשם יתברך, ממילא נכללין

כָּל שְׂאֵר הַמְדַרְגּוֹת שֶׁבְּאַמְצֵעַ בְּקִדְשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ. נִמְצָא,
 שְׂדֵי־קָא הֶרְחֹקִים, כְּשִׁיתְחִזְקוּ בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה, יִזְכוּ
 לְתִשׁוּבָה בְּיָדָיו. וְעַל יָדָם דִּיקָא יִתְתְּקֵנוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת,
 עַל-יְדֵי שְׁנִכְלָל אַחֲרִית וְסוּף מִמָּשׁ בְּרֵאשִׁית הַמַּחְשָׁבָה.
 וְעַל-כֵּן עָקַר אַחֲרִית הַגְּאֻלָּה הָאַחֲרוֹנָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
 הָאֵלֶּה תְּלוּי בְּתִשׁוּבָה דִּיקָא, כְּפִי שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוֹשִׁים (יומא פו:), כִּי אֵין הַדְּבָר תְּלוּי אֶלָּא בְּתִשׁוּבָה.
 וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב (ישעיה נט, כ): "וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלְשָׁבִי
 כְּשֵׁעַ בְּיַעֲקֹב" וְגו', כִּי עַל-יְדֵי הַתִּשׁוּבָה שְׁזוֹכִין הֶרְחֹקִים
 דִּיקָא עַל-יְדֵי הָאַמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, עַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא נִכְלָל
 הָאַחֲרִית בְּרֵאשִׁית לְעוֹלָם וָעֶד, שְׁזֵהוּ עָקַר בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת
 הַגְּאֻלָּה הָאַחֲרוֹנָה, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן!
 תָּם וְנִשְׁלָם, שְׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!